

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

ESF projekts 'Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības administratīvās kapacitātes stiprināšana'

4.2.aktivitāte 'Normatīvo aktu un politikas dokumentu ekspertīze'
Eiropas Savienības normatīvo aktu un politikas dokumentu ekspertīze

2012.gada jūnija ziņojums

Arodbiedrību tiesības regulēt savu darbību

Rīga, 2012.gads

Šis ziņojums ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu.
Par ziņojuma saturu atbild Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība.

Saturs

1. Ievads.....	3
2. Arodbiedrību darbību regulējošie tiesību akti.....	4
3. Arodbiedrību tiesības noteikt savu struktūru un regulēt savu darbību statūtos	6
3.1. Arodbiedrību brīvība noteikt savu struktūru	6
3.2. Arodbiedrību tiesības savos statūtos piešķirt struktūrvienībām juridiskās personas statusu	7
4. Arodbiedrību tiesības ievēlēt savus pārstāvjus un vadību	12
4.1. Vēlēšanu process	12
4.2. Atbilstības kritēriji.....	12
4.3. Vēlēšanu rezultātu apstrīdēšana.....	13
5. Arodbiedrību tiesības organizēt savu pārvaldi.....	13
5.1. Iekšējā organizācijas pārvalde	13
5.2. Finanšu pārvalde	14
6. Kopsavilkums.....	15

1. Ievads

2012.gada 14.jūnijā Saeima ir pieņēmusi grozījumus esošajā likumā 'Par arodbiedrībām'¹ (Likums). Likuma 2.pants tika papildināts ar jaunu regulējumu nosakot, ka jautājumos, kas saistīti ar arodbiedrību reģistra vešanu, arodbiedrību dibināšanu, reorganizāciju un likvidāciju, organizatorisko struktūru, biedru sapulces kompetenci, tās sasaukšanu un norisi, lēmumu pieņemšanu un atzīšanu par spēkā neesošiem, valdes kompetenci un pārstāvības tiesībām un valdes locekļu atbildību, kā arī citos jautājumos, kas saistīti ar arodbiedrību darbību, piemēro Biedrību un nodibinājumu likuma noteikumus attiecībā uz biedrībām, ciktāl Likums nenosaka citādi.

Vienlaikus Likuma pārējas noteikumi tagad ietver uzdevumu Ministru kabinetam līdz 2013.gada 1.maijam izstrādāt un iesniegt Saeimai jauna likuma projektu, kas reglamentē arodbiedrību darbību.

Ņemot vērā diskusijas par jauna un moderna arodbiedrību darbības regulējuma izstrādi, procesa ietvaros rodas jautājumi par to, kādi aspekti ir regulējami jaunajā likumprojektā, proti, kas ir specifisks arodbiedrību darbībā, attiecībā uz ko nevar piemērot Biedrību un nodibinājumu likuma normas, un kas būtu jānosaka Likumā.

Viens no sarežģītākajiem jautājumiem arodbiedrību darbības regulējumā ir arodbiedrību tiesības un iespējas pašām regulēt savu darbību, piemēram, nosakot savu struktūru, vadības ievēlēšanu, struktūrvienību izveidošanu un saimniecisko un finanšu darbību. Arodbiedrībām ir svarīgi apzināties robežas jautājumiem, kurus var regulēt pašas arodbiedrības, un, kuri savukārt ir arodbiedrību darbības aspekti, ko tiesību aktos nosaka valsts.

Ekspertīzes mērķis ir sniegt pamatojumu ar Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) regulējumu un komentāriem saistībā ar arodbiedrību tiesībām pašām organizēt savu pārvaldi, saimniecisko un finanšu darbību, administratīvo struktūru. Komentāri attiecībā uz arodbiedrību tiesībām noteikt savu pārvaldi un darbību ir ietverti SDO Apvienošanās brīvības komitejas (Komiteja) lēmumu un

---

¹ 14.06.2012. likums "Grozījumi likumā "Par arodbiedrībām"" ("LV", 100 (4703), 27.06.2012.) [stājas spēkā 11.07.2012.]. Likuma „Par arodbiedrībām” esoša redakcija: 13.12.1990. likums "Par arodbiedrībām" (Ziņotājs, 3, 31.01.1991.) [stājas spēkā 02.01.1991.] ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 12.07.2005.

principu krājumā 'Apvienošanās brīvība'.² Krājums ir būtisks instruments SDO 1948.gada konvencijas Nr.87 'Par asociāciju brīvību un tiesību aizsardzību, apvienojoties organizācijās'³ (Konvencija nr.87) normu iztulkošanā.

Svarīgi, ka ekspertīzes mērķis nav analizēt esošā Likuma atbilstību SDO Konvencijai nr.87, bet drīzāk dot norādes jauna likumprojekta izstrādei, tātad noteikt „rāmjus” - pamatojumu iespējamam jaunajam regulējumam.

Ekspertīze sniedz ieskatu arodbiedrību tiesībās regulēt savu darbību statūtos, ievēlēt savus pārstāvjus un vadību, organizēt iekšējo pārvaldi un finanšu pārvaldi. Visbeidzot kopsavilkumā ir apkopotas atbildes uz jautājumiem, cik daudz valsts var iejaukties arodbiedrību darbībā, vai struktūrvienības var saņemt juridiskās personas statusu un vai tiesības piešķirt juridiskās personas tiesības var noteikt statūtos.

2. Arodbiedrību darbību regulējošie tiesību akti

Atbilstoši Konvencijas nr.87 3.panta pirmajai daļai darba ņēmēju un darba devēju organizācijām ir *tiesības izstrādāt savu konstitūciju un noteikumus, brīvi ievēlēt savus pārstāvjus, izveidot pārvaldi, noteikt savu darbību un izstrādāt programmu*. 3.panta otrā daļa paredz, ka valsts institūcijām jāatturas no jebkādas iejaukšanās, kas ierobežotu iepriekšminētās tiesības vai kavētu šo tiesību likumīgu izmantošanu.

Komentējot arodbiedrību darbības regulēšanu, Komiteja norādījusi, ka tiesību akti, kuri detalizēti regulē arodbiedrību iekšējo darbību, rada risku, ka valsts pārvalde var iejaukties arodbiedrību darbībā un apgrūtināt arodbiedrību darbību. Tiesību aktos līdz ar to būtu nepieciešams noteikt vispārējo ietvaru arodbiedrību darbībai, atstājot pēc iespējas lielāku autonomiju arodbiedrībām pašām noteikt regulējumu savai pārvaldei. Valsts var noteikt prasības, lai nodrošinātu, ka arodbiedrību statūti ir uzrakstīti un pieņemti atbilstoši likumam - šādas prasības nepārkāpj apvienošanās brīvības robežas. Taču tām jābūt formālām, bez pārlieku detalizēta regulējuma. Tāpat tiesību akti nedrīkst ietvert prasību, ka

---

² 'Freedom of Association' Digest of decisions and principles of the Freedom of Association Committee of the Governing Body of the ILO.

Pieejams:http://www.ilo.org/global/standards/applying-and-promoting-international-labour-standards/committee-on-freedom-of-association/WCMS_090632/lang--en/index.htm (Digest)

³ 09.07.1948. "1948.gada Konvencija par asociāciju brīvību un tiesību aizsardzību, apvienojoties organizācijās (C87)" ("LV", 27 (3811), 19.02.2008.) [stājas spēkā 27.01.1993.].

valsts pārvaldes institūcija arodbiedrības statūtus izskata pēc satura un apstiprina.⁴

Kā atzinusi Ekspertu komiteja, tiesību akti, kuri nosaka, kādiem jautājumiem ir jābūt regulētiem arodbiedrību statūtos, nepārkāpj apvienošanās brīvību.⁵ Tāpat apvienošanās brīvību nepārkāpj valsts izveidotie arodbiedrību paraugstatūti, ja vien arodbiedrībām nav paredzēts pienākums obligāti sekot noteiktajam modelim.⁶ Savukārt detalizēts un garš saraksts ar arodbiedrības uzdevumiem un funkcijām praktiski var traucēt arodbiedrību nodibināšanu un attīstību.⁷

Igaunijas un Lietuvas likumi par arodbiedrībām nosaka minimālās prasības arodbiedrības statūtiem. Visdetalizētākās prasības arodbiedrību statūtu saturam nosaka Lietuva. Statūtos ir jānorāda šāda minimālā informācija:

- 1) arodbiedrības nosaukums;
- 2) arodbiedrības juridiskā forma;
- 3) arodbiedrības darbības mērķi, norādot aktivitāšu jomas un veidus;
- 4) biedru tiesības un pienākumi;
- 5) jaunu biedru uzņemšanas kārtība un nosacījumi, izstāšanās no arodbiedrības un nosacījumi biedru izslēgšanai;
- 6) kopsapulces (konferences) kompetence, tās sasaukšanas procedūra un lēmumu pieņemšanas kārtība;
- 7) pārvaldes institūcijas, to kompetence, veidošanas kārtība, priekšsēdētāja un vadības locekļu iecelšanas (ievēlēšanas) kārtība;
- 8) citas koleģiālās institūcijas (ja tādas ir izveidotas), to kompetence, veidošanas kārtība, locekļu un priekšsēdētāju iecelšanas procedūra (ievēlēšana);
- 9) dokumentu un informācijas par arodbiedrības aktivitātēm iesniegšanas kārtība arodbiedrības biedriem (ja statūtos nav noteikts, ka to regulē atsevišķs dokuments);
- 10) publiski pieejamas informācijas paziņošanas kārtība;
- 11) nozares arodbiedrību un pārstāvniecības biroju izveidošanas kārtība;
- 12) statūtu grozīšanas kārtība;
- 13) arodbiedrības darbības termiņš, ja tas ir ierobežots;

---

⁴ Digest [369]-[375].

⁵ Turpat [379].

⁶ Turpat [384].

⁷ Turpat [380].

- 14) arodbiedrības īpašuma pārvaldes, izlietošanas kārtība, kārtība arodbiedrības īpašuma likvidēšanai, kā arī arodbiedrību aktivitāšu kontroles noteikumi;
- 15) arodbiedrības juridiskās adreses maiņas kārtība;
- 16) arodbiedrības darbības izbeigšanas kārtība.⁸

Savukārt Igaunijas likums prasības nosaka paredz, ka statūtos ir nepieciešams norādīt:

- 1) arodbiedrības nosaukumu un atrašanās vietu;
- 2) arodbiedrības mērķus;
- 3) nosacījumus un kārtību par uzņemšanu arodbiedrībā, kā arī par izstāšanos un izslēgšanu no tās;
- 4) biedru tiesības un pienākumus vai biedru pienākumu noteikšanas kārtību attiecībā pret arodbiedrību;
- 5) biedru pārstāvības kārtību un atbildību;
- 6) arodbiedrības organizatorisko struktūru, struktūrvienību kompetences;
- 7) arodbiedrību institūciju nosaukumus, to izveidošanas kārtību, pilnvaru termiņus, tiesības pieņemt lēmumus, kompetenci un lēmumu pieņemšanas kārtību;
- 8) kopsapulces sasaukšanas kārtību, tai skaitā pēc biedru pieprasījuma;
- 9) iestāšanās un biedru naudas noteikšanas un maksāšanas kārtību;
- 10) kārtību, kādā statūtos izdarāmas izmaiņas;
- 11) kārtību, kādā veicama kontrole pār arodbiedrību pārvaldes institūciju darbību un finansu līdzekļu izlietošanu, revidentu iecelšanu un atskaitīšanos;
- 12) arodbiedrību likvidēšanas kārtību;
- 13) arodbiedrības īpašuma pārdales principus likvidācijas gadījumā;
- 14) citus likumā paredzētos noteikumus.⁹

Salīdzinājumam - tikpat detalizētas prasības statūtu saturam ir arī Polijas likumā 'Par arodbiedrībām':

- a) arodbiedrības nosaukums;
- b) arodbiedrības atrašanās vieta;
- c) darbības teritorija;

---

⁸ Law of the Republic of Lithuania. Law on Trade Unions. 21 November 1991 No I-2018. As last amended on 4 June 2010 – No XI-882. Article 8.

⁹ Law of Republic of Estonia. Trade Unions Act. (2000). Latests amendments 19.06.2002.

Pieejams: <http://www.legaltext.ee/text/en/X30087K1.htm>. article 8.

- d) arodbiedrības mērķi un uzdevumi, kā arī metodes un formas mērķu un uzdevumu īstenošanai;
- e) noteikumi biedra statusa iegūšanai un zaudēšanai;
- f) biedru tiesības un pienākumi;
- g) arodbiedrības organizatoriskā struktūra, norādot, kurām vienībām ir juridiskas personas statuss;
- h) arodbiedrības pārstāvības metode un personu pārstāvības tiesības;
- i) arodbiedrības pārvaldes institūcijas, pārstāvju iecelšanas un amata zaudēšanas kārtība, institūciju un pārstāvju kompetence un pilnvaru termiņš;
- j) arodbiedrības finansēšanas avotus un biedru naudas iekasēšanas kārtība;
- k) noteikumi statūtu grozījumu izstrādei un pieņemšanai;
- l) arodbiedrības darbības izbeigšanas un tās īpašuma likvidācijas kārtība.¹⁰

3. Arodbiedrību tiesības noteikt savu struktūru un regulēt savu darbību statūtos

---

3.1. Arodbiedrību brīvība noteikt savu struktūru

Kā skaidro Komiteja, Konvencijas nr.87 2.pantā noteiktā arodbiedrību tiesība nodibināt arodbiedrības un pievienoties arodbiedrībām nozīmē arī tiesību brīvi noteikt arodbiedrību struktūru un sastāvu.¹¹

Darbiniekiem līdz ar to ir jābūt brīvībai noteikt, ko viņi vēlas nodibināt kā pirmorganizāciju – arodbiedrību vai citu pamata organizācijas veidu, piemēram, arodorganizāciju, viena amata darbinieku biedrību, nozares arodbiedrību. Tostarp darbiniekiem ir tiesības izveidot arodbiedrību, apvienojot darbiniekus no dažādiem uzņēmumiem vai pat pilsētām.¹²

Brīvība noteikt struktūru cita starpā paredz arī to, ka pirmorganizācija var brīvi pievienoties federācijai vai konfederācijai pēc savas izvēles. Attiecīgi visas darbības (ar sodošu raksturu), kuras tiek veiktas pret darbiniekiem par to, ka viņi nodibina organizāciju ārpus oficiālajai (nozares) arodbiedrībai, nav savienojamas ar tiesībām nodibināt darbinieku organizāciju pēc brīvas izvēles.

---

¹⁰ Law of Republic of Poland 'Act of 23 May 1991 on Trade Unions'.

Pieejams: www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=243. Article 13.

¹¹ Digest [333].

¹² Turpat [334], [335].

Turklāt darbiniekiem ir jābūt izvēlei vienlaikus pievienoties uzņēmuma arodbiedrībai un nozares arodbiedrībai, ja darbinieki tā vēlas.¹³

Līdz ar to arodbiedrībām ir jābūt iespējai pašām izvēlēties un noteikt savu struktūru – uzņēmuma (pirmorganizācijas), nozares, teritoriālās un nacionālā līmeņa organizācijas struktūru. Šo struktūru var ietvert statūtos. Taču ir nepieciešams ievērot dažus nosacījumus. Atbilstoši Komitejas sniegtajiem norādījumiem statūti nevar paredzēt stingru struktūru, saskaņā ar kuru arodbiedrība var pievienoties teritoriālai vai nacionālā līmeņa organizācijai tikai ar augstāk stāvošas nozares arodbiedrības starpniecību, jo tas ierobežos darbinieku tiesību brīvi dibināt arodbiedrību un pievienoties esošajai arodbiedrībai. Tiesību akti nedrīkst ietvert prasību, ka, lai arodbiedrība varētu reģistrēt savu statusu, tai ir jāsaņem centrālās arodbiedrību konfederācijas piekrišana.¹⁴

3.2. Arodbiedrību tiesības savos statūtos piešķirt struktūrvienībām juridiskās personas statusu

Ekspertu komiteja nesniedz komentārus attiecībā uz to, kā būtu izveidojama arodbiedrības struktūrvienība. No komentāriem izriet, ka arodbiedrība var brīvi noteikt savu struktūrvienību izveidošanu, proti, cik darbinieki var izveidot struktūrvienību un kā notiek tās reģistrācijas process. Vēl jo vairāk nav komentāru par to, vai arodbiedrība var piešķirt savai struktūrvienībai juridiskās personas statusu. Komiteja norāda tikai, ka tiesības uz arodbiedrības atzīšanu ar juridiskā statusa reģistrāciju ir būtisks apvienošanās brīvības aspekts, jo tas ir pirmais solis, lai organizācija funkcionētu efektīvi un pienācīgi pārstāvētu savu biedru intereses. Vēl jo vairāk ir vēlams, lai tiesību aktos tiktu noteikti precīzi kritēriji, kuriem iestājoties arodbiedrība var pretendēt uz arodbiedrības oficiālu juridisku reģistrāciju, kā arī priekšnosacījumi, kuriem iestājoties, var atteikt arodbiedrības reģistrāciju.¹⁵

Tā kā juridiskās personas statusa piešķiršana arodbiedrībām ir samērā svarīgs jautājums arodbiedrību regulējuma noteikšanā ir vērts apskatīts to detalizētāk arī no nacionālo tiesību viedokļa.

---

¹³ Turpat [337], [338], [360].

¹⁴ Turpat [299].

¹⁵ Turpat [295], [302].

Latvijas civiltiesību izpratnē juridiskā persona ir noteiktu mērķu īstenošanai nodibināta un likumā par tiesību subjektu atzīta organizācija, kas par savām saistībām atbild tikai ar savu, no dibinātāju un dalībnieku mantas nošķirtu mantu.¹⁶ Kopīgu mērķu sasniegšanai lietderīgāka ir tāda organizācija, kurai ir sava manta un kura spēj patstāvīgi darboties un veidot tiesiskās attiecības ar trešajām personām.¹⁷ Attiecībās ar trešajām personām juridiskā persona atbild ar savu mantu.

Lai juridiskā persona varētu piedalīties civiltiesiskajā apgrozībā, likums tām piešķir tiesībspēju un atzīst par tiesību subjektiem.¹⁸ Lai juridiska persona iegūtu tiesībspēju, valsts varai tā ir jāatzīst ar speciāli izdotu aktu, kas var būt likums, cits ārējais normatīvais akts vai pārvaldes lēmums (administratīvais akts vai iekšējais pārvaldes lēmums, kuru izdod valsts pārvaldes iestāde saskaņā ar tai piešķirto pilnvarojumu).¹⁹

Privāto tiesību juridiskā persona iegūst savu tiesībspēju, ja ir izpildīti divi priekšnosacījumi:

- 1) dibinātāju privātā griba, kas izpaužas kā dibinātāju lēmums vai līgums un pieņemtie statūti, kuri reglamentē juridiskās personas mērķus un darbību;
- 2) administratīvais akts – pārvaldes lēmums par attiecīgās juridiskās personas ierakstīšanu publiskajā reģistrā, piemēram, komercreģistrā, biedrību un nodibinājumu reģistrā vai arodbiedrību reģistrā.²⁰

Publiskos reģistrus izveido un uztur valsts un to nozīme ir radīt tiesisko skaidrību un nodrošinātu minimāli nepieciešamo valsts kontroli privātpersonu dibināto juridisko personu darbības jomā.²¹

Tāpat juridiskās personas statusa piešķiršana ir valsts funkcija un statusa piešķiršanā ir svarīga juridiskās personas reģistrēšana publiski pieejamā reģistrā, kas nodrošina tiesisko skaidrību, tostarp trešajām personām, kuras ar šo juridisko personu iesaistās civiltiesiskajās attiecībās.

---

¹⁶ Balodis, K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007. 87.lpp.

¹⁷ Turpat.

¹⁸ Turpat.

¹⁹ Turpat 91.lpp.

²⁰ Turpat.

²¹ Turpat.

Likuma 5.panta otrā daļa paredz, ka arodbiedrības struktūrvienība juridiskās personas tiesības iegūst attiecīgās arodbiedrības statūtos noteiktajā kārtībā. Tātad likumdevējs pēc būtības deleģē valsts funkciju piešķirt juridiskās personas statusu arodbiedrībām, paredzot, ka juridiskās personas statusa iegūšanas nosacījumus ietver statūtos. Ar struktūrvienību tiek domātas arodorganizācijas izveide.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 40.pants, paredz, ka publiska persona var deleģēt privātpersonai pārvaldes uzdevumu, ja privātpersona attiecīgo uzdevumu var veikt efektīvāk. Pārvaldes uzdevumu privātpersonai var deleģēt ar ārēju normatīvo aktu vai līgumu, ja tas paredzēts ārējā normatīvajā aktā.²²

Valsts pārvaldes likuma 41.pants paredz, ka privātpersonai nevar deleģēt:

- nozares politikas veidošanu un attīstības plānošanu;
- nozares darbības koordināciju;
- iestāžu un pārvaldes amatpersonu uzraudzību;
- publisku personu budžeta apstiprināšanu, finansu resursu sadali programmu un apakšprogrammu līmenī, finansu resursu kontroli.
- administratīvo aktu izdošanu, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts ārējā normatīvajā aktā;
- pārvaldes uzdevumus, kas saistīti ar valsts ārējās un iekšējās drošības funkciju izpildi, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts likumā;
- Latvijas Republikas pārstāvību ekonomiskajās, militārajās un politiskajās savienībās un to institūcijās, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts likumā;
- pārvaldes uzdevumus, kas nodrošina Latvijas Republikas Satversmē garantēto cilvēktiesību īstenošanu un uzraudzību un kuru izpildes kārtību un institūciju ir noteicis likumdevējs;
- citus pārvaldes uzdevumus, kuri pēc savas būtības ir valsts pārvaldes funkcijas pamats un kurus drīkst veikt tikai iestādes.

Tātad secināms, ka uzdevums piešķirt juridiskās personas statusu ir deleģēts arodbiedrībām ar ārējo normatīvo aktu – Likumu – un uzdevums neietilpst Valsts pārvaldes likuma minētajos deleģēšanai aizliegtajos uzdevumos. Līdz ar to arodbiedrības var piešķirt savām struktūrvienībām juridiskās personas statusu.

Vienlaikus jāatceras, ka valsts funkcijas – juridiskās personas statusa piešķiršana – svarīga iezīme ir publiskās ticamības nodrošināšana. Savukārt Likums neparedz nekādas prasības arodbiedrībām nodrošināt publisku

---

²² 06.06.2002. likums "Valsts pārvaldes iekārtas likums" ("LV", 94 (2669), 21.06.2002.; Ziņotājs, 14, 25.07.2002.) [stājas spēkā 01.01.2003.] ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 15.06.2010.

caurskatāmību sevis reģistrētajām juridiskajām personām, nav prasību par publiska reģistra (piemēram, saraksta mājas lapā) vešanu, kas ļautu jebkuram pārliecināties par to, ka juridiskā persona tiešām ir reģistrēta un tai ir tiesībspēja. Šobrīd praksē arodbiedrību struktūrvienības reģistrē arodbiedrības valde vai prezīdijs un izsniedz reģistrācijas apliecību.²³ Diemžēl ne visas arodbiedrības publicē savā mājas lapā sevis reģistrēto arodorganizāciju sarakstu ar to juridiskām adresēm un kontaktpersonām (arodbiedrībām nav noteikts šāds pienākums), kā arī nav parauga reģistrācijas apliecības izskatam.

Attiecīgi, ja trešā persona, kura noslēdz kādu civiltiesisko darījumu ar arodorganizāciju, vēlas pārliecināties par arodorganizācijas tiesībspēju, tā var vērsties arodbiedrībā ar lūgumu sniegt informāciju vai apstiprināt, ka arodorganizācija ir reģistrēta. Protams, pastāv zināms krāpniecības risks, ja tiek viltotas reģistrācijas apliecības.

Valsts pārvaldei ir tiesības atsaukt savu deleģējumu, ja netiek nodrošināta lielāka efektivitāte (proti, ka privātpersona var veikt uzdevumu efektīvāk vai tikpat efektīvi nekā valsts iestāde), tiek samazinātas trešo personu aizsardzības iespējas vai pārvaldes uzdevums netiek realizēts pienācīgā kvalitātē.²⁴ Jāatzīmē, ka šobrīd Latvijas tiesību aktos nav definēts, pēc kādiem kritērijiem var novērtēt, ka privātpersona var veikt uzdevumu efektīvāk, kā arī nav procesuālā ietvara efektivitātes novērtēšanai.²⁵

Kā norāda Latvijas Brīvo arodbiedrību dalīborganizācijas, juridiskās personas statusa piešķiršana arodorganizācijām ir ārkārtīgi svarīgs aspekts arodbiedrību darbībā. Juridiskās personas statuss arodorganizācijām ir nepieciešams, lai slēgtu koplīgumus un atvērtu bankas kontu. Atsevišķa bankas konta atvēršanas iespēja savukārt dod arodbiedrībām iespēju pašām organizēt savu finansiālo darbību, piemēram, iekasēt biedru naudu, slēgt līgumus par saimnieciskiem jautājumiem. Šādi organizācijas var veikt pašas savu darbību, piemēram, organizējot pasākumus un apmācības saviem biedriem un saimniecisko darījumu veikšanā tām nav nepieciešams augstākās organizācijas apstiprinājums vai

---

²³ Skat. piemēram, Latvijas Celtnieku arodbiedrības statūti.

Pieejami: http://www.lca.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=56&lang=lv; Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības statūti. Pieejami: <http://www.lizda.lv/lv/parmums/statuti>.

²⁴ Eversheds Bitāns. 'Valsts pārvaldes uzdevumu nodošanas analīze un rekomendācijas.' Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/jaunumi/1.pdf>.133.lpp.

²⁵ Turpat 127.lpp.

paraksts. Vienlaikus tas nodrošina to, ka arodorganizācijas darbojas patstāvīgi, bet vienotā mērķī ar savu arodbiedrību.

Tāpat var secināt, ka arodbiedrības arodorganizāciju reģistrāciju var veikt tikpat efektīvi, jo pirms juridiskās personas statusa piešķiršanas arodbiedrības izvērtē arodorganizācijas atbilstību savu statūtu prasībām un lēmumu pieņem arodbiedrības pārvaldes institūcija.

Taču attiecībā uz trešo personu aizsardzību var rasties diskusijas, ņemot vērā to, ka informācija par reģistrētajām arodorganizācijām nav publiski pieejama, kā arī nav kāda vienota standarta reģistrācijas apliecībai. Tāpat nav skaidrs, kā tiek sadalīta atbildība gadījumā, ja arodorganizācija nepilda savas saistības pret trešo personu vai veic deliktu (neatļautu darbību). Pēc būtības arodorganizācija kā juridiskā persona atbild ar visu savu mantu par savām saistībām un nodarītiem zaudējumiem. Taču, ja, piemēram, reģistrācijas apliecība tikusi viltota vai arodorganizācija beigusī eksistēt (piemēram, ir likvidēta uzņēmuma filiāle vai pats uzņēmums) un nav bijis iespējas pārliecināties par to, jo informācija par arodorganizācijām nav publiski pieejama, tad var rasties diskusijas par juridiskās personas atbildību, proti, nav skaidrs, pret kuru personu trešajai personai iesniegt prasību par zaudējumu atlīdzību.

Attiecīgi var secināt, ka arodbiedrībām juridiskās personas statusa piešķiršana savām struktūrvienībām ir svarīgs instruments vienotas arodbiedrību darbības organizēšanā, nav pierādījumu tam, ka arodbiedrības neveiktu šo uzdevumu efektīvi, kā arī nav kritēriju efektivitātes izvērtēšanai, taču var pastāvēt zināmas bažas par informācijas publisku pieejamību (ticamību) un trešo personu aizsardzību.

4. Arodbiedrību tiesības ievēlēt savus pārstāvjus un vadību

Kā skaidro Ekspertu komiteja, apvienošanās brīvība paredz tiesības brīvi ievēlēt savus pārstāvjus un noteikt regulējumu pārstāvju ievēlēšanai, tostarp, kritērijus pārstāvju kandidātiem.²⁶ Ja valsts pārvalde pārāk detalizēti nosaka arodbiedrību pārstāvju ievēlēšanas procesu, tas ir uzskatāms par apvienošanās brīvības pārkāpumu.²⁷

---

²⁶ Digest [388]-[391].

²⁷ Turpat [396].

4.1. Vēlēšanu process

Kandidātu ievēlēšanas kārtība un nepieciešamo kandidātu skaits līdz ar to būtu nosakāms arodbiedrību iekšējos noteikumos vai statūtos.²⁸ Savos statūtos arodbiedrības var paredzēt kandidātu ievēlēšanas procesu, turklāt nav nozīmes, vai tiek noteikta atklāta vai aizklāta balsošana. Balsošana pa pastu netiek atzīta par brīvības ievēlēt pārstāvjus pārkāpumu.²⁹ Arodbiedrības pašas var noteikt kvorumu, kas ir nepieciešams kandidāta ievēlēšanai.³⁰ Kad kandidāti ir ievēlēti atbilstoši statūtos paredzētajai kārtībai, valsts pārvaldes institūcijām ir jāreģistrē ievēlētie pārstāvji. Apstrīdēt pārstāvju likumisku ievēlēšanu var tikai pašas arodbiedrības biedri.³¹

4.2. Atbilstības kritēriji

Kritēriji kandidātu atbilstībai atbilstoši Komitejas norādījumam ir jāietver arodbiedrību statūtos. Šie kritēriji nedrīkst pavērt iespējas diskriminācijai, piemēram, saistībā ar kandidātu politisko pārliecību, rasi vai nacionalitāti, kā arī paredzēt nosacījumu, ka kandidātam jāpārstāv attiecīga profesija, jāstrādā attiecīgā uzņēmumā vai jādarbojas arodbiedrībā ilgu periodu, piemēram, sešus mēnešus vai vienu gadu.³²

Atbilstoši Komitejas komentāriem tiesību aktos nedrīkst paredzēt nosacījumu, ka, ja arodbiedrības ievēlētais pārstāvis izbeidz darba tiesības ar uzņēmumu, viņam jāatstāj savs arodbiedrības amats. Taču šādu nosacījumu var paredzēt arodbiedrības statūtos. Kopumā apvienošanās brīvību pārkāpj nosacījums, ka arodbiedrības pārstāvim savu pilnvaru laikā jāturpina darba attiecības ar uzņēmumu, jo tas var kaitēt arodbiedrības interesēm, piemēram, dažu arodbiedrību lielums var prasīt lielu laika ieguldījumu, kas nav savienojams ar darba pienākumu pildīšanu.³³

Visbeidzot attiecībā uz atbilstības kritērijiem Komiteja norāda, ka nevar aizliegt kandidātu ievēlēšanu uz citu pilnvaru termiņu, jo dažām organizācijām nav

---

²⁸ Turpat [402].

²⁹ Turpat [398], [400].

³⁰ Turpat [401].

³¹ Turpat [403].

³² Turpat [406-410], [413]-[415], [419]-[420].

³³ Turpat [411]-[412].

pietiekams cilvēkresursu daudzums, kas efektīvi var pildīt arodbiedrības vadības pienākumus.

4.3. Vēlēšanu rezultātu apstrīdēšana

Kā norāda Ekspertu komiteja, ja arodbiedrības biedri apstrīd pārstāvju ievēlēšanas tiesiskumu, strīda izskatīšana ir nododama tiesām, nevis valsts pārvaldes institūcijām, lai nodrošinātu objektīvu situācijas izvērtēšanu. Turklāt līdz tiesu institūcijas galīgajam lēmumam nevar uzskatīt vēlēšanu rezultātus par spēkā neesošiem vai apstādināt arodbiedrību darbību.³⁴

5. Arodbiedrību tiesības organizēt savu pārvaldi

5.1. Iekšējā organizācijas pārvalde

Atbilstoši Komitejas komentāriem, arodbiedrības pašas savos statūtos regulē savu iekšējo pārvaldi, sākot ar ārējo resursu (piemēram, ekspertu, padomdevēju, juristu) piesaisti un samaksu arodbiedrību pārstāvjiem un beidzot ar strīdu risināšanu. Ierobežojumus arodbiedrību iekšējai darbībai var noteikt tikai ar mērķi nodrošināt demokrātisku noteikumu ievērošanu arodbiedrībās.³⁵

Aizliegums arodbiedrības līderim saņemt jebkāda veida atlīdzību par savu darbību nav savienojams ar Konvenciju Nr.87, jo tā var novest pie arodbiedrību darbības iespēju mazināšanas, radot finansiālās grūtības.³⁶

Apvienošanās brīvība paredz tostarp to, ka darbinieku organizācijām ir jābūt iespējai pašām atrisināt visus strīdus bez valsts pārvaldes iejaukšanās, valsts pārvaldei savukārt jāveicina atmosfēra, kura ir labvēlīga strīdu risināšanai. Kopumā valsts pārvaldes institūcijām ir nepieciešams pēc iespējas mazāk iejaukties arodbiedrību iekšējā darbībā. Valsts pārvaldes iejaukšanās līdz ar to būtu pieļaujama tikai īpašos gadījumos, kad ir nepieciešams atjaunot arodbiedrību tiesību ievērošanu.³⁷

---

³⁴ Turpat [440]-[443].

³⁵ Turpat [463].

³⁶ Turpat [458], [459].

³⁷ Turpat [461]-[463].

Vienlaikus arodbiedrības iekšējās darbības brīvība nav absolūta. Kā norāda Ekspertu komiteja, valsts pārvalde var veikt kontroli pār arodbiedrību iekšējiem normatīviem aktiem, ja šie iekšējie akti pārkāpj ārējos normatīvos aktus. Taču kontrole pār arodbiedrību iekšējiem normatīviem aktiem un kompetence veikt pasākumus to darbības apturēšanai vai atcelšanai ir nododama tiesām. Tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu to, ka process ir objektīvs, un izvairītos no riska, ka valsts pārvaldes veiktās darbības varētu būt patvaļīgas.³⁸

5.2. Finanšu pārvalde

Tiesības brīvi nodibināt arodbiedrību, noteikt tās iekšējo darbību, pieņemot statūtus, organizēt savu pārvaldi un aktivitātes paredz finansiālo neatkarību. Lai izvairītos no valsts pārvaldes ietekmes un iejaukšanās arodbiedrību darbībā, šāda neatkarība nozīmē, ka arodbiedrības nevar būt finansētas no valsts pārvaldes puses. Tieši tāpat arī noteikumi, kuri regulē arodbiedrību finansiālo darbību, nedrīkst būt tādi, kas ļautu valsts pārvaldei ietekmēt un realizēt varu pār arodbiedrībām.³⁹ Piemēram, ja valsts iedrošina un aicina arodbiedrības apmācībām, tad šādas apmācības būtu jāorganizē arodbiedrībām pašām, lai novērstu valsts ietekmi, sniedzot finansiālo palīdzību.⁴⁰

Arodbiedrību darbības finansējuma noteikumi, tostarp arodbiedrību un to apvienību budžeta veidošana un biedru naudas pārdale, ir jāietver arodbiedrības statūtos.⁴¹ Tiesību akti, piemēram, nevar paredzēt maksimālo biedru naudas procentu, kuru arodbiedrību apvienībai var pārskaitīt tās dalīborganizācijas.⁴² Visus šos nosacījumus iekļauj arodbiedrību apvienības statūtos.

Savukārt nosacījumi par biedru naudas ieturēšanu no darbinieka algas, kuru veic darba devējs, pārskaitot to uz arodbiedrības konta, ir jāregulē ar darba devēja un arodbiedrības noslēgto koplīgumu.⁴³

Valsts pārvalde nevar ierobežot arodbiedrību tiesības administrēt savus finanšu resursus, ja arodbiedrība tos izmanto ierastajiem un likumiskiem mērķiem. Taču minimālās prasības arodbiedrības grāmatvedībai, piemēram, prasības izmantot

---

³⁸ Turpat [456].

³⁹ Turpat [466]-[468], [472].

⁴⁰ Turpat [471].

⁴¹ Turpat [473], [474].

⁴² Turpat [483].

⁴³ Turpat [481].

oficiāli apstiprinātas grāmatvedības veidlapas, iesniegt gada pārskatus, nepārkāpj arodbiedrību finansiālo neatkarību, jo novērš krāpšanas risku.⁴⁴ Kopumā pēc Komitejas domām, valsts kontrolei pār arodbiedrību darbību nevajadzētu pārsniegt prasības iesniegt periodiskas atskaites (pārskatus). Valsts pārvaldes tiesības jebkurā laikā veikt inspekcijas un pieprasīt informāciju veido nopietnu risku par iejaukšanos arodbiedrību iekšējā pārvaldē.⁴⁵

6. Kopsavilkums

No apskatītajiem Komitejas komentāriem var izdarīt vairākus secinājumus.

Konvencijas nr.87 2. un 3.pants paredz, ka valsts var iejaukties arodbiedrību darbībā tikai minimāli, tostarp tikai minimāli nosakot prasības arodbiedrību izveidošanai un administratīvās pārvaldes nodrošināšanai. Tiesību akti var noteikt tikai vispārējo ietvaru arodbiedrību darbībai, atstājot pēc iespējas lielāku autonomiju arodbiedrībām pašām noteikt iekšējo regulējumu.

Attiecībā uz prasībām arodbiedrību statūtiem, valsts var noteikt prasības, lai nodrošinātu, ka arodbiedrību statūti ir uzrakstīti un pieņemti atbilstoši likumam, nosakot, kas būtu ietverams statūtos, taču nenosakot detalizēti statūtu saturu. No Lietuvas, Igaunijas un Polijas likumu apskates var secināt, ka Latvijas Biedrību un nodibinājumu likuma 25.pants pēc būtības ietver līdzīgus jautājumus, kuri jāietver arodbiedrības statūtos. Līdz ar to, izstrādājot jaunu arodbiedrību likumu, var paredzēt atsauci uz to, ka attiecībā uz formālajām prasībām arodbiedrību statūtiem piemēro Biedrību un nodibinājumu likuma normas.

Kopumā var secināt, ka praktiski visi jautājumi, kas attiecas uz arodbiedrību struktūru, pārvaldes institūciju izveidošanu, iekšējo pārvaldi, finanšu pārvaldi un darbības izbeigšanu, ir nosakāmi nevis tiesību aktā, bet arodbiedrību statūtos. Šis nosacījums ļauj arodbiedrībām īstenot savu apvienošanās brīvību. Valsts var iejaukties arodbiedrību iekšējā darbībā tikai, lai nodrošinātu, ka arodbiedrību statūti klāji nepārkāpj ārējos tiesību aktus un demokrātijas principus. Attiecībā uz finanšu pārvaldi valsts var noteikt tikai tādas prasības, kuras ir nepieciešamas, lai novērstu krāpšanas iespējas. Savukārt, ja arodbiedrības statūtos nav reglamentēts kāds no jautājumiem, var piemērot Biedrību un nodibinājumu likuma normas.

---

⁴⁴ Turpat [488]-[489].

⁴⁵ Turpat [490].

Attiecībā uz juridiskā statusa piešķiršanu arodbiedrības struktūrvienībām jānorāda, ka Komitejas komentāri un Latvijas tiesību akti neaizliedz šādu tiesību īstenošanu. No Latvijas tiesību aktiem izriet, ka likumdevējs ir deleģējis arodbiedrībām valsts pārvaldes funkciju – piešķirt un reģistrēt juridisku personu. Šī funkcija nav deleģēšanai aizliegto uzdevumu sarakstā un ir deleģēta ar ārējo normatīvo aktu, līdz ar to arodbiedrības var piešķirt savām struktūrvienībām juridiskās personas statusu. Taču šobrīd, īstenojot šo deleģēto funkciju, ne visas arodbiedrības publicē savā mājas lapā sevis reģistrēto arodorganizāciju sarakstu ar juridiskām adresēm un kontaktpersonām, kā arī nav parauga reģistrācijas apliecības izskatam.

Līdz ar to, izstrādājot jaunu arodbiedrību darbības regulējumu, būtu jāparedz prasības arodbiedrībām juridisko personu statusa piešķiršanas publiskās ticamības nodrošināšanai, kas nodrošinātu trešo personu interešu aizsardzību, kā arī to, ka deleģētais valsts pārvaldes uzdevums tiek pildīts efektīvi un lietderīgi.

Natalja Mickeviča
29.06.2012.